

Kamilo Xose SELA
(İspaniya)

Yağışdan sonra hava torpaq qoxuyur. Yazdı! Ətirli güllü-cə artıq çiçəkləyib və doqquzdən öz budaqlarını yenə yola tərəf sallayıb. Həyat sanki təzələnir – bəlkə, doğrudan da, belədir! Və hər şey buna daha çox sevinmək üçün elə bil dilbir olub. Daşı qaldırıb altından bal kimi parıltılı peyinqurdu, ya tez-cə əkilib qonşu daşların altına soxulan qırxayaq tapırsan, başqa daşların altında isə zəhəri insan üçün ölüm-cül olan qaramtlı gümrə gizlənib... Şabalıd ağacının kəlləsində yenə qaratoyuq oxuyur, payızbüllbüllü böyürtkən kolluğunda eşələnir, sığırçınlar bərkdən civildəyib yenə dəstəylə uçuşur və haçaquyruq çaydaçapanlar yenə daşdan daşa tullanırlar. Yazda qan qaynayır.

Şabalıd ağacları evi gizlədib. Onlar ucadılar, yoğun gövdələrinə – ağacların ən azından iki yüz yaşı var – doluşan sarmaşıq yuxarılarda yarpaqlara qarışır. Şabalıdlar çox sıxdırlar, budaqları uzanıb yola sallanı, az qala yolu kəsir. Evin arxasında mal-qara üçün pəyə, onun üstündə isə günəməzd işləyənlərin qaldığı otaqdı. May artıq sona çatır və günəməzdçilər pəncərəni açıq qoyub yatırlar. Şabalıd meşəsindən bir cığır yola çıxır, o biri cığır köşkə aparır. Köşkün dəmir çəpəri, taxta skamyası, sarmaşan paxladan və qoxusu baş çatladan doqquzdondan gümbəzi var. Köşkü örtən yarpaqlar gecələr ay işığını buraxmır, ancaq gündüzlər skamyanın söykanəcəyində “Kristina” adını, onun altında isə oxla dəlinmiş ürəyi seçmək olar... Bunu günəməzdçü bıçaqla qazıyıb, o, buralı deyildi, sonra da birdəfəlik çıxıb getdi.

Kristina günəməzdçilər olan yerdə yatmır. O, xanımın iki qulluqçusu ilə mansardda, dam pəncərəsi kreton pərdəli və o cür də abajuru olan balaca otaqda yatır. Kristina sağıcıdı, buna görə qulluqçular, şəhərli qadınlar ona yuxarıdan-aşağı baxırlar. Ancaq Kristina onlara fikir vermir.

Pəyənin üstündəki otaqda yalnız kişilər, hərdən də artıq heç bir xatəsiz olmayan hansısa qarı yatır, xanım əxlaq məsələsində çox ciddi və işdən qovduğu qızlar az olmayıb... Ancaq günəməzdçülərə hökmü çatmır, bu da onu özündən çıxarır. “Ax, – deyir, – əgər bu fırıldaqçılar məndən asılı olsaydılar!” Onlarda nəşə bir şey sezəndə, ərinə şikayətlənir, ancaq adətən, bunun nəticəsi olmur. Cavanlığında dinc durmayan qoca, milad günü olsa da, yumşaq tərzdə cavab verir: “Günah yazdadı...” Bunu deyə-deyə fikri dağınıq halda əlindəki dəyəniyi döşəməyə vurur, ya kreslonun qoltuğunu barmaqlarıyla döyəcləyir; iri polad qaşlı nişan üzüyü taxılmış bu güclü kəndçi barmaqclar cavanlıqda kuzeni Qilyermonun dişlərini vurub tökdüyünə görə öz sahibini məşhurlaşdırıb... Yazı günahlandıraraq qapıdan çıxaraq, şabalıd meşəsinə gəzməyə gedir. Yolda hansısa bir qızla rastlaşsa, başını tərpedib gülümsəyir.

Bir dəfə Kristina ilə köşkə gedən cığırda rastlaşıb, ona söz atıb ağlatmışdı. Qıza nələr deməmişdi! Bunu danışıqda xanımın qulluqçularından Marqarita ona məsxərə eləmişdi, ancaq o biri gün hava yaxşı olduğundan, heç kimə bir söz demədən həmin cığırla tək getmişdi. Başına ağ-sarı çobanyastıqlarından çələng qoyub, donunun yanığına isə zəngciçəyi budaqları taxmışdı... Ağa gəzməyə çıxmışdı və Marqarita onu görüb demişdi: günaydın, çənab. Ağa dayanıb cavab vermişdi: günaydın, Marqarita, əzizim... Bir az susmuşdular, sonra ağa soruşmuşdu ki, ona soyuq deyilmi, axı əyni yalındı...

Gecə Marqarita gülə-gülə hər şeyi o biri qulluqçu Esperansaya danışmışdı. Kristina pərt olub yatağında qurcuxmuşdu və gözüünə yuxu getməmişdi; yerindən durub geyinərək küçəyə çıxmışdı. Hava isti olduğundan, alt yubkasının üstündən çiyinə vur-tut kofta atmışdı.

Kristina ququ quşunun quqquldamasını yaxşı yamsılayırdı... Beş dəqiqə sonra artıq ağanın qoluna girib köşkə tərəf gedirdi; köşkdə o, qızı qucaqladı. “Mən siz kişilərdən qorxuram... Mən bu gün heç özümdə deyiləm...” O, cavab vermədi. Kristina çardağa ayaqyaların qayırdı, tuflisini əlində tutmuşdu. Gecə isti olsa da, bircə alt yubkada olduğundan üşümüşdü... Yerinə uzanıb, ətrafa qulaq verdi. Marqarita ilə Esperansa hələ qayıtmamışdı.

II

Quşlar sübhçağında sevişirlər və səsləri aləmi başına götürür. İşçilər isə quşlar sevişənə qədər çiyinlərində balta, iki nəfərin daşdığı mişar, ya öküz qoşulmuş araba ilə paxla, kartof əkilmiş çölə gedirlər. Kristina belində böyük bardaq cığırla yola enir: o, inək sağmağa gedir. Üzündə şən təbəssüm, quşların oxuduğu və bulaqların ətrafında adam boyu qijilərin bitdiyi şabalıd meşəsinə tərəf baxır. Pəyədə yadellinin düzəldiyi üçayaqlı skamyada oturub inəkləri sağacaq.

Marqarita ilə Esperansa hələ durmayıblar. Xanım gec durur... Di gəl, iri qarnına dəri kəmərlə bağlayan ağanı sübh təzdən işçilərin arasında görmək olar. Yaşı yetmiş adlayıb, ancaq özünə cavan oğlan kimi baxır: saqqalı səliqəylə daranmış olur və hər səhər əllərini yuyur.

Xanım qız da anası kimi gec durur. O da anası kimi hündür, dolu, alyanaqdı, hətta adları da eynidi... Qız anasından qırx yaş kiçikdi, bu qırx il ərzində isə adətlər çox dəyişib. Qızın iyirmi iki yaşı var (xanım ərindən bir az böyükdü). Qız yuxudan ayılıb gərnəşir, ancaq yerindən qalxmır; adyala bürünüb o biri böyürüstə çevrilir; pəncərəyə dırmaşan sarmaşığa baxır və quşların cəh-cəhinə qulaq asır. Yatanda pəncərəni bağlasa da, pəncərə taxtalarını örtmür, səhərin açılmasını seyr eləməyi xoşlayır...

Ağa çəliyə söykəlib, pəyəyə yaxınlaşıb; Kristinadan mal-qaranı soruşur və pörtmüş Kristina hər şeyin qaydasında olduğunu deyir. Sonra ağa ağacların necə kəsildiyinə baxmaq üçün meşəyə gedir.

Dodaqlarında bic bir təbəssüm var. O yorulmaq bilməyən işçidi və çox bərk yeriyir.

Ağa yenə Kristinanı ağladır. Ancaq Kristina bunu daha Marqaritaya danışmayacaq... O dikəlik, lələ qoparıb ağzına alır. Sonya yenə inək sağmağa davam eləyir. Badyanı götürüb başına qoyaraq evə qayıdır.

Gözlərinin altı kölgələnmiş solğunbənzili, sızanaqlı gənc bəyzadə yaşca bacısından kiçikdi. Xanım səhər yeməyi vaxtı hər dəfə təkrarlayır: idmanla bu qədər məşğul olmaq axmaqlıqdı. Bəyzadə diksinir, çünki Esperansanın hər gecə hara getdiyini yalnız o bilir. Ata həmişə oğlunun tərəfini saxlayır. Anıqdı? Gözlərinin altı qaralıb? Təbii şeydi, əzizim. Bu yaşda oğlan... Və söhbəti öz sevimli sözlərilə kəsir: günah yazdadı!

Bəyzadə kobud saydığına görə Kristinadan uzaq durur, ancaq qız çobanın xoşuna gəlir, çünki elə özü də kobuddu. Çoban çoxdan Kristinanın qulağına bir söz pıçıldayıb, hətta onu qucaqlayıb. Kristina onun qucaqlamağına imkan verib, ancaq deyib: yox, indi olmaz, nə vaxt ağzıma lələ alsam. Çoban yolun kənarındakı ayıdöşəyi kolluğunda gizlənib, Kristina gələndə əlindən tutur. Süd dolu badyanı yerə qoyurlar. Sonra yolun çox hissəsini badyanı çoban özü aparır. Kristinanın kefi kökdü, keçi kimi hoppa-hoppa gedir, ancaq evə çatanda fikrə gedir və canından üşütmə keçir, ona elə gəlir, hamı ona gizləncə bic-bic göz qoyur...

Ağa madyanı yəhərləməyi əmr eləyir. O, şəhərə gedir. Əri evdə olmadığından, nizam-ntizamı qorumaq üçün xanım indi gərək daha artıq ayıq-sayıq ola. Qulluqçular yelbeyindilər, günəməzdçilər isə abırsızın yekəsi! Ancaq buna baxmayaraq, Kristina gecə doqquzdondan ətrini başqasıyla, ququ quşunun səsinə eşidəndə, vaxt itirməmək üçün düymələrini aç-aça qaçıb gələn oduncu ilə qoxulamaq istəyir. Köşkdə onun çiyinə söykəlib Aya tamaşa etmək necə yaxşıdı!

Marqarita da yerində uzanıb qalmayacaq; doğrudu, ağa yoxdu, amma... Ağa şəhərdən ona don üçün parça gətirəcək, qırmızı güllü parça. Özü vəd eləyib. Esperansa həmişəki kimi gizləncə gedəcək. Cırcıramalar bütün gecəni cırlıdayır, ancaq səs o qədər yeknəsəqdi ki, bu səsə öyrəşirsən və az qala onu eşitmirsən, sanki sükutun özü cingildəyir.

Həkim atı bağlayıb birbaşa evə gedir. O, pəncərələri sayır: bir, iki, üç, dörd... ancaq səhv eləyir, gecə çox qaralıqdı. Barmağıyla pəncərəni döyür: Mariya!.. Yavaşdan çağır, qışqırmağa ehtiyac yoxdu: qızın qulağı danı dəlir.

Xanım pəncərəsinin döyülməsi nə təəccüblənir. Mariya! O, pəncərəni ağır və otağına bir kişi tullandır: “Görürsən, bura ən əlverişli yerdə...” Xanım dillənmir, istəyir, həkimin nə qədər həyasız olduğunu görsün.

O hiddətlənib, belə hadisəni ürəyinə yaxın buraxmır – bircə bu çatışmırdı! Anca, bununla belə... Nəfsini boğsa da, şeytan içindədi... Bunu anlayıb dəhşətə gəlir: mənə nə olub? Yox, bu, mümkün deyil, o, yalnız həkimin nə qədər həyasız olduğunu bilmək istəyir.

Xanım qız qonşu otaqda yatağına uzanıb titrəyir. Ağlı əsassız qorxuları qovmağa çalışır. O gələ bilməz! – ürəyində deyir. Bu vaxt Kristina ilə oduncu köşkdə qucaqlayıb, doqquzdondun qoxusunu sinələrinə çəkə-çəkə Aya tamaşa eləyirlər... Marqarita pəyənin yanında vurmuxur. On dəqiqə sonra o, artıq çörəkciyə deyir: əgər gəlməsəydin, soyuqlayacağdım. Gecə elə soyuqdu ki!

Həkim səhv elədiyini anlayır. – Heç bilmirəm, – xanıma deyir, – necə olub ki, bu qədər vaxt susmuşam... Qızınız bizi eşitməz? Təki ağlına pis bir fikir gəlməsin! Bilmirəm, necə olub ki, bu qədər vaxt susmuşam. Bu, vicdan borcudu; özüm özümə dedim ki, Mariyanı xəbərdar eləmək üçün onunla harada görüşüm? Dərhal da qərara gəldim: onun otağında! Ona görə içəri girəndə dedim: bura ən əlverişli yerdə! Dediym kimi, bu, mənim borcudu... Sizin əriniz...

– Mənim ərim?
– Hə, sizin əriniz...
– Nə olub ki?
– Onu...

Həkim uydururdu, çünki əslində belə bir şey bilmirdi. O, Kristinanı günahlandırır... Necəsə, vəziyyətdən çıxmaq üçün, onları gördüyünü dedi. Pəncərədən çıxıb səbirsizliklə qonşu pəncərəni tapqıldatdı – bu dəfə yanılmadı. Sübh şəfəqləri onu sevgilisinin ağuşunda yaxaladı.

Həkimin atı ağaca bağlanan cilo-vu qırıb, qaçıb getdi. Ağanın atı şah qalxıb, onu yerə çırpdı.

– Paho! – yolun kənarında oturub donquldandı. – Günah yazdadı!

III

Oduncu, xanımın yanına gəlib dedi: “Senyora, Kristinanı qovmayın, mən günahkaram. Yalvarıram, məni bağışlayın...”

Ancaq Kristina bağlamasını götürüb göz yaşlarını axıdaraq, şoseyə çıxan cığırla gedirdi.

Ağa atdan yıxılarda əzildiyindən yatağa düşmüşdü; ona qızı qulluq eləyirdi. Xanım otağa gəldi, çarpayının ayaq tərəfində oturub gülümsəyə-gülümsəyə dedi ki, onun rəfiqəsi artıq şose ilə gedir. Ağa qışqabağını töküüb, Marqarita üçün aldığı güllü parçanın olduğu çamada-na baxdı. Ola bilməz, o düşündü, vur-tut on dəqiqə əvvəl dəhlizdən keçirdi.

Xanım bayaqkı kimi istehzayla gülə-gülə sözüünə davam elədi: “Rəqibinin oduncu olduğunu da indicə bildim...”

– Sənə kim deyib?
– Özü dedi, indicə yanımda idi.
– Onu soruşmuram. Qızın adını kim dedi?
– Həkim. O, bu gecə mənim otağımda idi...

Qız atasına səhər yeməyi apardığı sinini əlindən aldı. Sonra halı xarablaşdı, həkim çağırması oldular. Ağa həkimini görmək istəmədi və arvadına dedi: o, səni əclafcasına aldadıb. Dedi ki, Kristina deyil, başqasıdır, ürəyin istəyir, axtar tap. Onda xanım tapşırırdı ki, həkim onun gözüünə görünməsin. Sakitləşmək üçün ürəyində dedi ki, hər halda, öz adamımızdı. Həkim yad adam olmadığına və xanım qızla tək qaldığına görə, onu çox orijinal üsulla müalicə elədi.

Çoban papağını əlində didişdirə-didişdirə xanımın yanına gəldi. Boğazını artılayıb dedi: senyora, and içirəm ki, Kristinada günah yoxdu, günah məndədi...

– Necə? Sən də?

Xanım Kristinanın arxasınca adam göndərdi, indi fikri başqa yerə yönəlmişdi. İndi əri ilə işi olanlar günahkardı, qalanların ona dəxli yoxdu. Kristina sevinə-sevinə gəlib, yerə qədər əylərək ona təzim etdi.

Sonra xanım Esperansanı çağırırdı, ondan nəşə öyrənməyə ümid eləyirdi. Dedi: olan olub, Esperansa, səni bağışlayıram, ancaq hər şeyi düz danış, ağa ilə sənin aranda nə var?... Esperansa höknürüb pıçıldadı: – Ah, senyora, mən sizin oğlunuzu...

– Necə, mənim oğlumla?

Bəyzadə təcrübə keçmək üçün kollecə göndərildi, ancaq ora gedib çatmadı – atası onu geri qaytarıb, dərənin o tərəfindəki balaca evə köçürdü. Xanımın işdən çıxardığı Esperansaya isə tapşırırdı ki, oğlundan muğayat olsun...

Həmin vaxt xanım Marqaritanı çağırıb, onu ailəsinə qəsd eləməkdə suçladı. Marqarita kobud tərzdə cavab verdi ki, xanım nə istəsə deyə bilər, onun heç vecinə də deyil. Xanım da onu qovdu. Marqarita şabalıd meşəsindən xeyli aralıdakı kənddə məskunlaşdı. Ağanın zədəsi sağalanda isə onu dərənin o tərəfindəki həmin evə köçürdü. Evdə səliqə-səhman yaratmaq üçün köçürdüyünü düşünmək olardı: hər şeyi yumaq, bağı təmizləmək lazıymıydı. Ağa da oraya köçdü: oğluna göz olmaq belədə daha rahat idi. Xanım qız ürəktutmasından əziyyət çəkirdi və həkim ona şəraitini dəyişdirməyi məsləhət gördü, məsələn, qoy dərənin o tayındakı evə getsin. Orada qoca atasının qulluğunda durar.

Həkim onu tez-tez yoluxurdu... Ah, bu əsəblər!

IV

Vaxt öz axarı ilə gedirdi, yaz da ötüb keçdi. Soyuqlar düşdü, belə soyuqlarda adamlar sətəlcəm olur... Xanımı kilsə qəbiristanlığında dəfn eləyəndə yağış çisələyirdi.

Tərcümə edən:
Saday BUDAQLI

(ilekayə)
Günah yazdadı